

Torsdagen den 7 februari

Kl. 14.00

Torsdagen den
7 februari 1974*Ang. beivrande
av skattebrott*

§ 1 Justerades protokollen för den 30 januari.

§ 2 Herr talmannen meddelade att enligt till kammaren inkomna läkarintyg dels herr *Lange* var sjukskriven ytterligare under tiden den 11–28 februari, dels herr *Eriksson* i Bäckmora var sjukskriven ytterligare under tiden den 31 januari–17 februari.

Erforderliga ledigheter från riksdagsgöromålen beviljades.

§ 3 Ang. beivrande av skattebrott

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Börjessons* i Falköping (c) i kammarens protokoll för den 30 januari intagna fråga, nr 45, och anförde:

Herr talman! Herr *Börjesson* i Falköping har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta för att komma till rätta med att svenska medborgare lämnar Sverige och bosätter sig utomlands för att därmed undgå åtal för skattefusk och skatteflykt.

Under de senaste åren har statsmakterna vidtagit kraftiga åtgärder för att motverka skattefusk och skatteflykt. Genom den nya skattebrottslagen har med verkan från den 1 januari 1972 straffen skärpts påtagligt vid allvarigare överträdelser av skattereglerna. Härigenom har preskriptionstiden för de grova skattebrotten förlängts från fem till tio år. I fråga om samhällets fordringar på inkomstskatt gäller för närvarande en preskriptionstid på omkring sju år räknat från deklarationstillfället. Den pågående utredningen om säkerhetsåtgärder i skatteprocessen har att inkomma med förslag om de ytterligare skärpningar som kan anses erforderliga.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min enkla fråga.

Eftersom det har visat sig bli allt vanligare att människor som vet med sig att de riskerar åtal för skattebrott föredrar att fly från landet för att därmed undgå konsekvenserna av sina brott anser jag det värdefullt att få en redogörelse från finansministern om vilka åtgärder som har vidtagits och som kan tänkas vidtas för att förhindra sådan skatteflykt.

De många fall som förekommit ter sig stötande för den skattebetalande allmänheten som känner sitt ansvar för att med noggrannhet se till att de själva fullgör sina skyldigheter både när det gäller att deklarera och att erlägga den skatt som krävs av dem. Vi brukar tala om önskvärdheten av att skattemoralen upprätthålls, och detta är i sin fulla ordning. Men när allmänheten i massmedia får uppgift om att den eller den personen har

Torsdagen den
7 februari 1974

*Om åtgärder mot
ogynnsamma verk-
ningar i glesbygd
av de höjda driv-
medelspriserna*

flytt ur landet för att slippa skatteåtal, fängelse och erläggande av undanhållna skattemedel kommer detta givetvis att återverka på den allmänna skattemoralen. Att en hel del människor skall kunna smita från det ansvar som vi anser att varje medborgare bör känna beträffande skatteinbetalningar bidrar sannerligen inte till en god skattemoral.

Jag är medveten om att det inte är så lätt att via lagstiftningen komma till rätta med dylik skatteflykt. Jag medger att straffen har skärpts, men borde det inte vara möjligt att ytterligare skärpa dem för att på det sättet förhindra skatteflykt? Jag vill fråga finansministern vilka möjligheter åklagarmyndigheten har att få en svensk medborgare utlämnad, som befinner sig i något främmande land och som är anhållen i sin frånvaro. Jag frågar därför att man tycker att en svensk medborgare, som befinner sig exempelvis i Schweiz, borde kunna utlämnas till Sverige när svensk åklagarmyndighet detta begär.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om åtgärder mot ogynnsamma verkningar i glesbygd av de höjda drivmedelspriserna

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Lorentzons (vpk) i kammarens protokoll för den 1 februari intagna fråga, nr 51, och anförde:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat mig vilka initiativ jag avser att ta i syfte att kompensera befolkningen i de norrländska glesbygdslänen för de kraftigt stegrade drivmedelsprisernas inverkan på frakt- och arbetsreskostnader.

De ökade drivmedelspriserna drabbar alla transporter. Riksskatteverket fastställer varje år grunder för beräkning av skäliga avdrag avseende kostnader för resor med egen bil till och från arbetsplatsen. På så sätt beaktas hela tiden de aktuella drivmedelskostnaderna. Transportstödet, som utgår i form av fraktbidrag vid transport av varor till eller från orter inom stödområdet, beräknas på den faktiska fraktkostnaden. Ökade drivmedelspriser blir alltså beaktade i enlighet med vad jag nu sagt. Något initiativ från min sida i det nu aktuella läget anser jag således inte erforderligt.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret på min fråga. Som jag räknade med hänvisar finansministern till vad som redan är gjort, och han tänker inte ta några initiativ till nya åtgärder.

Kostnaderna för motorbränsle har stigit kraftigt, framför allt sedan den 30 januari – från 122 till 145 öre per liter. Dessa kostnadsökningar kommer att drabba främst de stora glesbygdsmrådena, och här hjälper inte transportstödet särskilt mycket. Det är redan så att den norrländska befolkningen på grund av de höga fraktkostnaderna är van att få betala mer för sina varor än vad man får göra söderut. Två öre mer per liter får vi betala för drivmedlen i mellersta och västra Norrland. Man motiverar

Torsdagen den
7 februari 1974 ,*Om åtgärder mot
ogynnsamma verk-
ningar i glesbygd
av de höjda driv-
medelspriserna*

detta med fraktkostnader från bl. a. hamnarna. De fördyringar vi har att vänta kommer att slå igenom även på frakterna. Framför allt gäller detta i inlandet.

Men det är inte bara dessa transportkostnader det är fråga om, utan fördyringarna träffar även de människor som på grund av de stora avstånden måste, om de har arbete över huvud taget, använda bilen, då det inte finns kommunala transportmedel på samma sätt som i storstäderna. För att komma från och till arbetet kan det röra sig om körsträckor på 5–10 mil per dag; det kan vara mindre, men det kan också vara mer. Kostnaderna här blir alltså mycket höga.

Att riksskatteverket fastställer grunder för beräkning av skäliga avdrag för resekostnader som man kan få göra i sin självdeklaration är välbekant. Det vet vi ju alla hur det ligger till. Det har varit framstötter här i riksdagen om att dessa avdrag borde höjas. Jag skulle vilja fråga finansministern om det inte vore skäligt att man i den personliga inkomstdeklarationen fick dra av de verkliga kostnaderna. Det gäller framför allt den befolkning som bor i Norrlands inland och som nu får särskilda svårigheter med sina bensinkostnader.

När det gäller transportstödet så fungerar ju detta inom stödområdet, men beträffande transporterna till området söderifrån undrar jag om det inte finns några möjligheter att låta exempelvis priskontrollnämnden ge transportföretagen meddelande om att de får slå ut transportkostnaderna på ett sådant sätt att de ökade kostnaderna inte framför allt drabbar befolkningen i glesbygderna, Norrlands inland och Norrland över huvud taget.

Herr finansminister STRÄNG:

Herr talman! Ett par förklaringar. Jag har i mitt svar till frågeställaren meddelat att transportstöd numera utgår för transporter såväl från stödområdet som till stödområdet. Transportstödet är relaterat till den faktiska kostnaden. Stiger transportkostnaden, stiger följaktligen också transportstödet. Mer kan man inte göra den vägen.

När det sedan gäller arbetsresorna har ju taxeringsnämnderna möjligheter att godta de kostnader som är nödvändiga för att vederbörande skall kunna ta sig till och från arbetet då det inte finns några kollektiva transportmedel till förfogande. Taxeringsnämnderna kommer följaktligen, utan några åtgärder från min sida, att acceptera högre avdrag för resekostnader till och från arbetet än tidigare. Jag ser därför inte heller att man i det avseendet kan göra något ytterligare.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag hoppas att taxeringsmyndigheterna litet varstans i glesbygderna, framför allt i Norrland, noterar finansministerns senaste meddelande, att taxeringsmyndigheterna skall godta de kostnader som är nödvändiga för dessa persontransporter. Då kommer säkerligen avdragen härför att bli betydligt större än vad de varit tidigare under åren.

Vidare känner de som bor i Norrland mycket väl till att de får betala högre varupriser än vad man får göra i sydligare landsdelar. Jag finner det mycket egendomligt att man måste ha bott några år i Norrland för att

Torsdagen den
7 februari 1974

*Om utsträckning
av tiden för av-
lämnande av
självdeklaration*

förstå detta faktum. För att norrlänningarna skall komma i paritet i de frågor det nu gäller med befolkningen söderut i landet fordras det tydligen en rätt kraftig folklig opinion från fackföreningar och övriga folkrörelseorganisationer och grupper. I det sammanhanget skulle den lokala pressen kunna spela en väsentlig roll. Den har visat rätt stor passivitet i denna fråga och skulle kunna göra mer än den hittills gjort.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om utsträckning av tiden för avlämnande av självdeklaration

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara fröken Eliassons (c) i kammarens protokoll för den 5 februari intagna fråga, nr 56, och anförde:

Herr talman! Fröken Eliasson har frågat mig om jag är beredd medverka till att avlämning av självdeklaration kan ske fram t. o. m. den 17 februari med hänsyn till att personalen på berörda myndigheter inte tjänstgör den 16 och 17 februari (lördag och söndag).

Enligt taxeringsförordningen, som är en riksdagsbunden författning, skall självdeklaration avlämnas senast den 15 februari. Denna ordning har gällt sedan lång tid tillbaka. Att den 16 och 17 februari i år inträffar på en lördag och söndag är enligt min mening inte något bärande skäl för att senarelägga deklara-tionsavlämnandet.

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min enkla fråga.

Jag beklagar att finansministern inte anser sig ha några möjligheter att med hjälp av dispens eller andra åtgärder ge allmänheten helgen på sig för att trassla sig igenom besvärligheterna med deklarerandet.

Som framkommit vid många tillfällen här i riksdagen finns det i och för sig skäl som talar för att tidpunkten för deklara-tionsavlämningen senareläggs. De flesta förslag som lagts fram har syftat till ganska betydande förändringar. Hittills har man emellertid ansett att en allmän förskjutning av avlämningstiden skulle innebära att bl. a. taxeringsnämndernas arbete försvåras och avvisat förslagen.

I det här fallet har inte det argumentet någon tyngd. Även om skattemyndigheterna i allmänhet arbetar under tidspress, kommer de knappast att ha någon glädje av deklara-tionerna under lördags- och söndagsdygnet den 16 och 17 februari. En mer flexibel ordning som tar hänsyn till att det ibland inträffar helger skulle enbart vara till fördel för den deklarerande allmänheten och inte innebära några nackdelar för myndigheterna. En sådan flexibilitet tillämpas för övrigt i andra fall, t. ex. när det gäller inbetalning av preliminärskatt och utbetalning av folkpensioner, och bör lika väl kunna utnyttjas på det här området.

Saken har också en annan väsentlig sida. Sedan 1973 har vi ett ekonomiskt sanktionssystem för att bl. a. ge eftertryck åt myndigheter-nas behov av att deklara-tionerna kommer in i tid. Taxeringsförordningen

Torsdagen den
7 februari 1974

*Om utsträckning
av tiden för av-
lämnande av
självdeklaration*

har vi haft sedan lång tid tillbaka, som framgår av finansministerns svar, men sanktionssystemet är en ny faktor som på ett avgörande sätt förändrar bilden. Den försumlige deklarerant som är för sent ute drabbas nu av en förseningsavgift som uppgår till högst 300 kronor. Det huvudsakliga skälet till att man har en avgift är givetvis att myndigheternas arbete inte skall försenas.

Att man införde en administrativ avgift av detta slag innebar en radikal förändring i synen på medborgarnas deklARATIONSSKYLDIGHETER och hur man skaffar sig garantier för att de fullgörs. Nu drabbas också den enkla försummelsen av en påföljd. Det är angeläget att man inte i byråkratiskt nit driver saken därhän att man rubbar människors tilltro till att påföljdssystemet tillämpas på ett sätt som uppfattas som rätt och skäligt.

Både i regeringsförslaget och i riksdagsbeslutet 1971 underströk man att det nya systemet med mer eller mindre automatiska avgifter vid olika försummelsemanade till generositet, inte minst i inledningsskedet. Riksskatteverkets anvisningar för 1973 års taxering kan ses som ett klart uttryck för den inställningen som fortfarande måste ha giltighet.

Finansministern har för stunden givit ett negativt besked. Det hindrar inte att det finns anledning efterlysa förbättringar framöver, bl. a. till följd av utredningsarbetet kring taxeringsorganisationen, och förhoppningsvis även mer positiva besked från finansministerns sida.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Fröken Eliasson ifrågasatte huruvida inte påföljdssystemet vid försenat avlämnande av deklARATION i praktiken tillämpas med alltför stort nit och huruvida det i detta sammanhang skulle vara önskvärt med en större generositet. Detta handlar nu inte hennes fråga om. Därför skall jag inte heller gå in på någon plädering i vare sig det ena eller det andra avseendet.

Fröken Eliasson har ställt en fråga om huruvida man detta år, med hänsyn till veckodagarnas placering, skulle skjuta den sista dagen för inlämnande av självdeklARATION till den 17 från den gamla reguljära tidpunkten den 15 februari. Nu har jag i mitt svar meddelat att taxeringsförordningen är en riksdagsbunden författning. Det är bara kammaren som i vanlig ordning kan ändra den. Frågan kom in till finansdepartementet den 4 februari. Elva dagar är en alldeles för kort tid för att i sedvanlig ordning uppvakta riksdagen med en proposition, få den remitterad till utskott, behandlad av utskottet och bordlagd i kammaren och för att få ett beslut i kammaren. Följaktligen är det helt enkelt av formella skäl inte möjligt att gå fröken Eliasson till mötes.

Med hänsyn till att den 15 februari är introducerad som fast sista dag för avlämnandet av deklARATIONEN har jag vidare svårt att fatta att just det förhållandet att den 15 infaller på en fredag skall föranleda en ändring av praxis och en gammal djupt inrotad vana. Det finns ju också ett veckoskifte den 10 och den 11 februari, dvs. fyra dagar före den 15, som lämpligen kan rekommenderas för avfattandet av deklARATIONEN.

Torsdagen den
7 februari 1974

*Om lokalisering till
Västerås av statens
industriverk*

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Finansministern påpekar här att min enkla fråga ställdes för sent för att kunna aktualisera förändringar detta år. Jag hoppas att det inte är något hinder för finansministern att senare komma igen med förslag som ger utrymme för en större flexibilitet. Utan tvivel är det en stor fördel för allmänheten om man kan i ifrågakommande fall utnyttja ytterligare en helg för att fullgöra sina deklarationsskyldigheter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om lokalisering till Västerås av statens industriverk

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr *Petterssons* i Västerås (vpk) i kammarens protokoll för den 16 januari intagna fråga, nr 19, och anförde:

Herr talman! Herr *Pettersson* i Västerås har frågat mig huruvida jag är beredd att stödja en lokalisering av statens industriverk till Västerås kommun.

Riksdagen begärde under våren att industriverkets lokalisering skyndsamt skulle utredas i enlighet med vissa uttalanden av näringsutskottet. I den utredning som statskontoret på regeringens uppdrag utfört konstateras sammanfattningsvis att industriverket – i enlighet med de principer som tidigare tillämpats vid urvalet av omlokaliseringsmyndigheter – bör vara lokaliserat till Stockholmsregionen. Denna bedömning grundas på verkets behov av nära kontakter med departement, myndigheter och organisationer i huvudstaden. Däremot finns det enligt statskontoret skäl att överväga en lokalisering utanför den centrala delen av Stockholmsområdet.

Under den allmänna motionstiden har flera motioner angående industriverkets lokalisering kommit på riksdagens bord. I tre motioner fordras en lokalisering till Borås och i en motion förespråkas Stockholmsregionens ytterområden. Jag vill inte föregripa riksdagens behandling av dessa motioner. Jag vill emellertid som min personliga uppfattning framhålla följande.

Den bedömning av industriverkets kontaktbehov som statskontoret gjort är enligt min uppfattning riktig. Industriverket bör därför vara lokaliserat till Stockholmsregionen. Det avgörande argumentet är att industriverket vid en omlokalisering utanför Stockholmsområdet skulle få svårt att fullfölja de intentioner statsmakterna uttalat beträffande verkets *industripolitiska uppgifter*. Jag är således inte beredd att stödja annan lokalisering av verket.

Jag vill avslutningsvis nämna att frågan om lokalisering av verket inom Stockholmsregionen måste utredas ytterligare. För närvarande remissbehandlas statskontorets utredning. Jag är därför inte för dagen beredd att säga något på den punkten.

Herr PETTERSSON i Västerås (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga. Trots allt betecknar jag det som positivt.

Jag skall ge något av bakgrunden och motiveringen för den fråga jag har ställt. Den är föranledd av att Västerås är i stort behov av statlig lokalisering och kompletterande sysselsättningsobjekt. Som bekant präglas Västerås av en mycket ensidig industristruktur. Metallindustrin är praktiskt taget helt dominerande. Det är också bekant att för några år sedan kännetecknades Västerås -- det gäller för övrigt hela Västmanlands län -- av en stark expansion och ökning av folkmängden.

I dag är läget ett helt annat. I dag råder en stor arbetslöshet, som främst drabbar kvinnor, ungdom och äldre arbetskraft. I slutet av förra året fanns omkring 1 500 anmälda arbetslösa. Två tredjedelar av dessa var kvinnor och ungdom, resten var arbetskraft över 60 år. Det är att märka att detta var endast de som registrerats som arbetslösa. Hur många det är som skulle vilja ha ett jobb men inte har funnit mödan värt att anmäla detta framgår inte av statistiken. Jag tror att man lugnt kan påstå att det handlar om flera tusental, som med glädje skulle gå ut i arbetslivet om möjligheter förelåg.

Vi har också fått vidkännas en minskning av folkmängden, som i sin tur medfört stora sociala och ekonomiska problem. Exempelvis står ett mycket stort antal lägenheter tomma -- nära ett tusental -- och det medför dryga utgifter för kommunen och skattebetalarna.

För att förbättra läget måste alltså nya företag etableras. Industriverkets lokalisering till Västerås skulle vara en nyttig injektion. Det skulle bryta den nuvarande nedgångstrenden och förbättra det mycket bekymmersamma sysselsättningsläget. Det skulle också vara en bra början för att åstadkomma en bättre balans på arbetsmarknaden och kunna bereda möjligheter framför allt för kvinnorna och ungdomen att få sysselsättning.

Jag vill slutligen erinra om att Västerås tillhör de få länshuvudstäder som inte erhållit någon statlig lokalisering. Tvärtom har vi fått vidkännas reducering av tidigare statlig verksamhet. Jag hemställer därför att industriministern gör allt som är möjligt för att ge Västerås förtur när det gäller det slutliga avgörandet i fråga om industriverkets lokalisering. Jag betraktar alltså hans svar som positivt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om nyetablering av varvsindustri i Gävleborgs län

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr Östrands (s) i kammarens protokoll för den 30 januari intagna fråga, nr 47, och anförde:

Herr talman! Herr Östrand har frågat mig om regeringen är beredd att medverka till att Gävleborgs län får del av förväntade nyetableringar inom varvsindustrin.

Jag utgår från att frågan är föranledd av att ett av de större

Torsdagen den
7 februari 1974

*Om nyetablering
av varvsindustri
i Gävleborgs
län*

varvsföretagen tillkännagett planer på att utöka sin produktionskapacitet. Vid de kontakter industridepartementet har haft med det aktuella företaget har jag på företagets begäran, i samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet, lämnat förslag på orter som från regionalpolitisk synpunkt är lämpliga för en sådan etablering. Förslaget omfattar också Gävle.

Jag vill betona att det slutliga valet av lokaliseringsort givetvis till stor del är beroende av de företagsekonomiska bedömningar som företaget självt gör. Enligt min bedömning, som delas av arbetsmarknadsministern, kan jag inte se att Gävle därvid skulle befinna sig i ett sämre läge än många andra orter utefter ostkusten. Inte minst torde härvidlag den isfria hamnen vara av stor betydelse.

Herr ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret. Det är ju riktigt som han säger, att bakgrunden till att jag har ställt den här frågan är de planer som Eriksbergs varv har på att etablera ett nytt storvarv och att den etableringen eventuellt skulle kunna ske efter Norrlandskusten. Det är möjligt att det finns fler varv som umgås med liknande planer, men det är givetvis statsrådet bättre informerad om än jag.

Gävleborgs län är enligt min mening också mycket lämpat för att ta emot den här typen av etablering, eftersom vi praktiskt taget har åretruntsjöfart, inte bara på Gävle hamn utan även på våra två övriga större hamnar. Jag kan nämna att under den senaste elvaårsperioden har dessa hamnar endast varit delvis stängda under *en* vinter. Om jag inte missminner mig var det vintern 1965, och då hade även hamnarna på Västkusten stora svårigheter. Med tanke på den förbättrade isbrytar-kapacitet som vi har och kommer att få, utgår jag ifrån att vi får åretruntsjöfart även i fortsättningen på dessa hamnar.

Ytterligare en faktor som talar för vårt län är att vi redan har en väl utvecklad metallindustri, varför man kan säga att vi har de industriella traditioner som fordras i det här avseendet.

Men det avgörande är ändå att länet behöver minst en sådan här injektion på kort sikt mot bakgrund av den mycket negativa befolkningsutveckling vi har haft. Under perioden 1970–1973 minskade länet med 1 387 personer, medan däremot de fyra nordligaste länen under samma period ökade sitt befolkningsunderlag med närmare 7 000 människor. Jag missunnar dem givetvis inte detta, tvärtom. Dessa siffror är i stället, som jag ser det, ett talande bevis för att de näringspolitiska satsningar som skett i de fyra nordligaste länen gett påtagliga resultat.

Men tyvärr är nu situationen den att Gävleborgs län i dag har i stort sett samma problem som dessa län hade under 1960-talet. Och skall den här negativa befolkningsutvecklingen tillåtas fortsätta, så kommer den också att negativt påverka ålderssammansättningen. Det innebär sjunkande födelsetal och så småningom födelseunderskott; det är ju människor i de yrkesverksamma åldrarna som flyttar ut. Länet ligger redan nu i närheten av den kritiska gräns där befolkningen nätt och jämnt reproducerar sig själv.

Läget är alltså mycket allvarligt. Därför vill jag uttrycka en förhopp-

ning om att bl. a. förväntad nyetablering av varvsindustri sker i länet, vilket enligt min mening verksamt skulle bidra till att vi i länet skulle kunna se mycket ljusare på framtiden.

Jag tackar ännu en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 21

Torsdagen den
7 februari 1974

*Om undersökning
rörande förekomsten
av naturgas
i Sverige*

§ 8 Om undersökning rörande förekomsten av naturgas i Sverige

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr *Berndtsons* (vpk) i kammarens protokoll för den 31 januari intagna fråga, nr 49, och anförde:

Herr talman! Herr Berndtson har frågat mig om det planeras åtgärder för att undersöka förekomsten av naturgas i Sverige.

Fyndigheter av kolväten – dvs. olja och naturgas – förekommer i vissa sedimentbergarter. I Sverige omfattas en stor del av Skåne samt Öland och Gotland med omgivande havsområden av större sammanhängande sedimentområden. Sedan år 1971 har det halvstatliga bolaget Oljeprospektering AB gjort ett antal djupborrningar både på land och till havs. Hittills har inga fyndigheter påträffats. Verksamheten kommer att fortsätta även år 1974.

Det finns också grunda sedimentområden med mindre utbredning i bl. a. Östergötland. Lokala gasförekomster har varit kända där sedan länge och har i några få fall utnyttjats praktiskt. Sveriges geologiska undersökning har i samband med sin reguljära kartering i landskapet under de två senaste åren gjort vissa undersökningar av berggrundens byggnad på djupet. Detta har gett en bättre kännedom om förutsättningarna för gasens uppträdande. Geologiska undersökningen har i dagarna redovisat dessa arbeten, som anses tyda på att gasen uppträder lokalt men inte i större samlade mängder. Enligt undersökningens uppfattning är utsikterna att finna gasmängder som räcker för mer än lokal förbrukning små. Sedan länsmyndigheterna aktualiserat frågan om ytterligare undersökningsarbeten studeras nu denna fråga inom industridepartementet.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det är naturligt att den rådande energisituationen aktualiserat frågan om utnyttjandet av andra energikällor. Naturgasen har särskild aktualitet också från miljösynpunkt. När jag ställt frågan har jag bl. a. utgått från det faktum att förekomsten av naturgas på Östgötaslätten är uppenbar.

Förekomsten av naturgas på Östgötaslätten är inte helt ny. I viss omfattning har gasen där redan utnyttjats. Hitintills har dock statsmakterna visat ett svalt intresse för en ordentlig undersökning, trots att bl. a. länsstyrelsen i Östergötlands län gjort framställningar härom.

Sakläget i dag förefaller att vara att både Linköpings kommun och Motala kommun överväger att begära koncession för provborrningar. Även privata företag har anmält sitt intresse för provborrning och tycks

Torsdagen den
7 februari 1974

*Om särskilt pensionstillägg i
vissa fall*

vilja komma först. En något förvirrad situation håller på att uppstå.

Dessa initiativ får tydligen ersätta uteblivna initiativ från statsmakterna. Berörda kommuners intresse för saken behöver naturligtvis inte stå i motsättning till statliga initiativ. Men om statsmakternas passivitet medför att initiativet går över i privata händer är det verkligen allvarligt.

Man behöver inte överdriva gasfyndigheternas omfattning för att hävda att tillräckliga skäl finns för en ordentlig undersökning av förekomsterna.

Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min enkla fråga. Jag vill dock erinra om att på sin tid anförde Sveriges geologiska undersökning att förekomst av gas i Östergötlands berggrund hade betydande intresse och att det inte kunde betraktas som uteslutet att ytterligare förekomst för lokalt utnyttjande kunde påträffas. Nu anför industriministern att SGU vid nya undersökningar funnit att gasförekomsterna är små och lokala. Men man har såvitt jag vet också anfört behov av ytterligare medel för att göra en utförligare beskrivning av gasförekomsterna, och det är väl ändå rimligt att medel ställs till förfogande för en sådan undersökning. Annars finns ju risk att statsmakternas agerande uppfattas som prestigetänkande – att man inte tror på gastillgångarna.

Jag vill gärna fråga industriministern om han är beredd att medverka till en fullständig undersökning och utvärdering av gasfyndigheterna på Östgötaslätten och en redovisning av undersökningsresultatet.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! På den här sista frågan skulle jag vilja svara ja. Som jag anförde i mitt svar har vi, sedan länsmyndigheten nu skrivit till industridepartementet, bestämt oss för att ta upp en överläggning med såväl länsmyndigheten som SGU, och då får vi se till vilket resultat man kan komma.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jag är tacksam för det beskedet från industriministern. Jag tror nämligen att man inte behöver överdriva förekomsten men ändå kan finna det intressant och värdefullt att en undersökning av det här slaget kommer till stånd. Det är närmast detta som jag har varit ute efter. De privata och begränsade initiativ som hittills tagits har ju ändå lett till att gas kommit till användning i Östergötland både för industriellt bruk och för bostadsuppvärmning. Då är det ganska naturligt att man ställer förväntningar på ett rationellt utnyttjande av gasförekomsterna och att regeringen tar erforderliga initiativ.

Jag tror att många på Östgötaslätten förväntar sig snabba åtgärder i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om särskilt pensionstillägg i vissa fall

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr Olssons i Stockholm (vpk) i kammarens protokoll för den 1 februari intagna fråga, nr 52, och anförde:

Torsdagen den
7 februari 1974

*Om särskilt pen-
sionstillägg i
vissa fall*

Herr talman! Herr Olsson i Stockholm har frågat mig om jag vill kommentera förhållandet att personer som uppbär statlig eller kommunal tjänstepension och som under år 1974 fyller 66 år inte får någon kompensation för slopandet av folkpensionsavgiften i form av särskilt pensionstillägg.

Det särskilda pensionstillägg för år 1974 som beslutades av riksdagen i december 1973 utgår till alla som vid ingången av år 1974 är eller senare under året blir berättigade till folkpension i form av ålders-, förtids- eller änkepension eller till hustrutillägg. Tillägget gäller alltså folkpensionen och utgår till alla folkpensionärer. Till stats- och kommunalpensionärer utbetalas tillägget således under förutsättning att de är folkpensionsberättigade.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga.

Det är klart att frågan kunde utvidgas – man frågar sig om andra pensionerade inte skulle kunna få ett tillägg. Jag är alltså medveten om att frågan kan sträckas mycket långt. Vi kan ju tänka på de människor som skulle ha varit förtidspensionerade om de inte haft statlig eller kommunal tjänstepension. De får nu inget särskilt pensionstillägg, men de får betala pensionsavgift för föregående år.

Såvitt jag förstår blir det också en tröskeleffekt för alla 66-åringar, eftersom ju de i likhet med alla andra inkomsttagare betalar pensionsavgift för taxeringsåret 1974 men inte får något särskilt pensionstillägg nästa år, om man knyter pensionstillägget direkt till avgiftsbefrielsen. Om vederbörande däremot fyller 65 år eller mindre under 1974, så slipper han eller hon betala folkpensionsavgift under 1975. Gränsen flyttas alltså framåt i tiden, och den som fyller 67 år eller mera under 1974 är i varje fall berättigad till någon del av pensionstillägget.

Det uppstår alltid vissa problem när man genomför en reform av detta slag, och jag är inte beredd att säga vad man skall göra åt saken i detta fall. Men det hade kanske varit möjligt att klara även den tröskeleffekten.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag vill fästa herr Olssons i Stockholm uppmärksamhet på att enligt de bestämmelser som nu upphävts betalades folkpensionsavgift av den som under inkomståret fyllt högst 65 år. Alla som har fyllt 66 år har således redan tidigare varit befriade från att erlägga folkpensionsavgift. Den som i år fyller 66 år får för 1974 liksom alla andra en sänkning av källskatten med belopp motsvarande den tidigare folkpensionsavgiften.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
7 februari 1974

*Ang. nämnde-
mannauppdraget*

§ 10 Ang. nämndemannauppdraget

Herr justitieministern GEIJER erhöill ordet för att i ett sammanhang besvara de i kammarens protokoll för den 30 januari intagna frågorna av dels herr *Nyquist* (fp), nr 42, dels herr *Winberg* (m), nr 44, och dels herr *Olsson* i Sundsvall (c), nr 46, och anförde:

Herr talman! Herr Nyquist har – med citerande av följande i pressen återgivna uttalande av en socialdemokratisk riksdagsman: ”en socialdemokrat är bättre lämpad än en borgare att sitta i en rätt och döma som nämndeman” – frågat mig om jag delar den principiella uppfattning om nämndemannauppdragets partipolitiska inriktning och utövande som uttalandet ger uttryck för.

Herr Winberg har frågat mig om jag anser det vara riktigt att vid kommunfullmäktiges val av nämndemän sådana principer tillämpas att endast *en* politisk åsiktsriktning kommer att finnas företrädd bland de av kommunen utsedda nämndemännen.

Herr Olsson i Sundsvall har frågat mig om jag anser det stå i överensstämmelse med lagstiftningens anda och vikten av tilltron till rättsväsendets opartiskhet att en majoritet i kommunfullmäktige utser nämndemän vilka representerar endast *ett* parti.

Nuvarande lagstiftning innehåller ingen närmare föreskrift om valmetoden när kommun skall utse nämndemän i tingsrätt. I avsaknad av sådan föreskrift gäller formellt att valet sker som majoritetsval. Inom flertalet kommuner tillämpas dock – efter överenskommelse mellan de i fullmäktige företrädda politiska partierna – proportionalitetsprincipen vid fördelning av nämndemansplatserna mellan partierna.

De nämndemän som tjänstgör vid våra tingsrätter fullgör uppdrag som domare. Därav följer att nämndemän i dömandet har att iaktta samma opartiskhet som lagfaren domare.

Att lekmän i egenskap av nämndemän deltar i rättskipningen har flera orsaker. Deltagande av nämnd i den dömande verksamheten är ägnat att stärka allmänhetens förtroende för domstolarna. Nämnden kan vidare tillföra domstolen erfarenheter från olika verksamhetsområden och levnadsförhållanden. Nämndemännens synpunkter kan utgöra en betydelsefull motvikt mot en lagfaren domares mer fackmässiga synsätt. Det är med hänsyn härtill viktigt att nämnden får en så bred förankring i samhället som möjligt. Ensidigt politisk hemvist hos nämndemännen skulle otvivelaktigt kunna ge anledning till misstankar om att nämndemännens politiska uppfattning inverkar på deras ställningstaganden i den dömande verksamheten, och därigenom kan allmänhetens förtroende för domstolarna äventyras.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min enkla fråga. Jag bedömer svaret som mycket positivt.

Frågan föranleddes av ett uttalande, som väckte stor bestörtning över hela landet. Uttalandet gav uttryck för en, dess bättre tämligen sällsynt, diskriminering av person med hänsyn till partipolitisk tillhörighet.

I avsaknad av närmare föreskrifter rörande valmetod kan majoritetsval

Torsdagen den
7 februari 1974*Ang. nämnde-
mannauppdraget*

av nämndemän i domstol i och för sig nöjaktigt motiveras men självfallet inte med de i det kritiserade uttalandet angivna skälen.

Med största tillfredsställelse har jag kunnat konstatera att såväl justitieministern som statsministern i annat sammanhang utan reservationer tagit klart avstånd från det högst anmärkningsvärda uttalandet. Den delen av frågan är därmed avklarad, och några frågetecken behöver såvitt jag kan se inte ligga kvar i debatten. Om så hade varit fallet, hade allmänhetens tilltro till våra domstolars objektivitet allvarligt kunnat äventyras.

Det finns emellertid anledning att i sammanhanget påpeka att den av Timråfallet aktualiserade frågan om valmetod inte är ett nytt spørsmål. Efter ett uppmärksammat majoritetsval 1968 av domstolsnämndemän i Norra Råda kommun i Värmlands län – med samma resultat, ehuru dock inte med samma motivering som i Timrå – motionerade herr Eriksson i Arvika (fp) m. fl. om val av nämndemän efter proportionella grunder. Motioner i ämnet väcktes både 1969 och 1970 men lämnades utan avseende. Vederbörande utskott hänvisade till det förord för majoritetsval som på sin tid lämnats av både den s. k. processkommissionen och processlagberedningen. Med utgångspunkt från ett konstaterande att nämndemannauppdraget förutsatte andra kvalifikationer och bedömningar än de partipolitiska hävdades att den proportionella valmetoden lätt skulle kunna konservera, ja, t. o. m. skärpa de partipolitiska motsättningarna både i valproceduren och i nämndarbetet.

För egen del menar jag att farhågorna är överdrivna. Om det ligger något i det befarade förhållandet är det ändå en mindre olägenhet än den överhängande risken för en ensidig sammansättning av nämnden vid majoritetsval, på det sätt som justitieministern angivit i sitt svar till mig, och därmed också en uppenbar risk för ensidighet i och politisering av domstolens verksamhet. Allmänhetens tilltro till domstolarnas objektivitet kan därvid allvarligt komma att äventyras.

I justitieutskottets utlåtande nr 23 år 1972 med anledning av en motion om nämndemans mandatperiod och därav föranledd riksdagsskrivelse finner jag en viss öppning för en positiv behandling av ett förslag om proportionella val. Justitieministerns svar på min fråga ger mig anledning förmoda att justitieministern delar uppfattningen om det ändamålsenliga med en proportionell valmetod.

Jag vill uttrycka förhoppningen att justitieministern snarast framlägger en proposition i den riktningen. För egen del kommer jag att stödja ett sådant förslag.

Jag vill avslutningsvis fråga justitieministern direkt: Kommer justitieministern att framlägga ett sådant förslag?

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Även jag ber att få tacka justitieministern för svaret. Mitt tack gäller även innehållet i detta.

Bakgrunden också till den fråga jag ställt är vad som för någon dryg vecka sedan hände i den numera riksbekanta medelpadiska kommunen vid det numera riksbekanta nämndemannavalet.

I en interpellationsdebatt som justitieministern och jag hade här i

Torsdagen den
7 februari 1974

Ang. nämnde-
mannauppsdraget

kammaren den 8 maj förra året och som gällde domstolarnas ställning i förhållande till den politiska makten sade justitieministern att man bör undvika varje risk för politisering av domstolarnas verksamhet.

I kammardebatten om den nya grundlagen den 5 juni i fjol sade statsminister Olof Palme att en politisering av domstolarna skulle vara till skada både för demokratin och för rättssäkerheten. Flera yttranden av samma innebörd förekom i debatten. Någon motsatt uppfattning framfördes inte.

Är det då inte en risk för politisering av domstolarna när ett parti som har majoritet i en fullmäktigeförsamling ser till att endast företrädare för detta parti utses till nämndemän? Jo, naturligtvis i allra högsta grad. Majoritetspartiet och dess företrädare i den aktuella kommunen skapar – om deras valsätt skulle tillämpas allmänt – domstolar där som medborgarrepresentanter endast de kan väljas som hyser samma politiska åsikt som majoriteten.

De 57 procent av medborgarna som hösten 1973 röstade med socialdemokraterna i Timrå skall besätta 100 procent av de nämndemannaplatser som tillkommer kommunen. De 43 procent av medborgarna, som valde ett annat parti, saknar tydligen enligt majoritetspartiets uppfattning alla berättigade anspråk på att bli företrädare bland lekmannadomarna.

Att ett sådant förfarande skulle ge en ensidig politisk sammansättning i nämnden, och därmed äventyra tilltron till rättskipningen, inser man inte – eller också struntar man i det.

Vad som hänt vid den här nomineringen är ett exempel på konsekvenserna när *alltför* mycket makt under *alltför* lång tid har samlats hos *alltför* mäktiga politiker. Det allvarliga är ju att sådana här förfaranden bidrar till att skada allmänhetens förtroende för den representativa demokratin. Det bidrar till att öka avståndet mellan väljarna och de valda förtroendemännen -- och det i ett läge när vi alla vet att vi behöver minska det avståndet.

Justitieministern tar nu avstånd från den typ av demokrati som hans eget parti bedriver i Timrå, och det avståndstagandet är värt all respekt. Men det är, herr statsråd, inte säkert att detta hjälper. Därför vill även jag sluta med att ställa en fråga: Överväger justitieministern någon lagändring som skulle innebära att val av nämndemän skall ske på annat sätt i framtiden?

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Anledningen till att jag, liksom de båda föregående frågeställarna, ställt en fråga om nämndemannauppsdraget är det mycket omskrivna och omtalade nämndemannavalet i min egen grannkommun Timrå. Där har den socialdemokratiska majoriteten nu liksom tidigare utnyttjat sin majoritetsställning utan att ta hänsyn till praxis i andra kommuner eller traditioner i vårt land. Det är glädjande att det i förra veckan åter dokumenterade handlandet – av många betecknat som missbruk av majoritetsställning – i denna kommun gett ett sådant eko över hela vårt land och att politiker och tidningar av olika partifärg tagit avstånd från det inträffade.

Men samma utnyttjande av majoritetsställningen har skett i Timrå under åtskilliga år utan att den lokala minoritetens kritik och fördömande har uppmärksammats riksmässigt. Majoritetsval har exempelvis tillämpats även när det gällt valförrättare, vilket är lika betänkligt, samt vid val av taxeringsnämndsledamöter.

Själv tog jag, bl. a. mot bakgrund av erfarenheterna från Timrå, vid min första riksdag år 1971 i en motion upp frågan om proportionellt val av nämndemän för att få slut på dessa förhållanden. Riksdagen avvisade dock då, liksom tidigare, kravet på proportionellt val av nämndemän.

Under fjolårets höstriksdag ställde jag en enkel fråga till justitieministern angående lämpligheten, eller snarare olämpligheten, av att ett parti besätter alla poster bland valförrättarna i en rad valdistrikt, vilket hade skett i Timrå i fjol.

Svaret blev då inte så positivt som jag hade hoppats och innehöll inte något avståndstagande från vad jag betecknar som ett överdrivet utnyttjande av majoritetsställningen. Jag är därför glad över att justitieministern nu i sitt svar, liksom i massmedia under de senaste dagarna, uttalat sig mot socialdemokraternas i Timrå princip för val av nämndemän. Jag tackar för svaret.

Enligt svensk tradition och enligt grunderna för vår samhällsordning skall rättsväsendet stå över de partipolitiska motsättningarna. Varken regering eller riksdag eller andra organ kan ingripa i domstolarnas verksamhet. Lekmannainflytandet i underrätterna är uråldrigt. Det skall tillförsäkra domstolarna lekmännens erfarenheter utöver den juridiska sakkunskapen. Att lekmannainflytandet är betydelsefullt framgår av att, enligt direktiven till 1972 års domarutredning, lekmanamedverkan även i hovrätter skall övervägas. Alla medborgare – oavsett politiska åsikter – skall kunna känna tilltro till rättsväsendets opartiskhet.

Mot denna bakgrund är det skrämmande att socialdemokraternas ledare i Timrå, tillika ledamot i denna kammare, uttalat som motiv för valet att han har större förtroende för socialdemokratiska nämndemän än för borgerliga sådana och anser att de förra dömer bättre. Det är i stället mycket väsentligt att nämndemännen tillsammans är så representativa som möjligt för kommunens befolkning med hänsyn till yrke, ålder, bostadsort osv. Vi måste få garantier för proportionellt val av nämndemän. Eftersom socialdemokraterna i Timrå trots klara uttalanden från både statsministern och justitieministern fortsätter att försvara sina orimliga principer, vill jag liksom tidigare frågeställare fråga justitieministern, om regeringen ämnar föreslå en lagändring, som ger rätt till proportionellt val av nämndemän.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Frågan om proportionella val av nämndemän i tingsrätt hänger nära samman med frågan huruvida förnyelse av nämnden såsom nu skall ske successivt eller i ett sammanhang. Den proportionella valmetoden får nämligen betydelse först om flera nämndemän skall utses på en gång.

I den motion till 1972 års riksdag som tidigare har omnämnts här i dag hemställas om en sådan ändring, att nämnden i fortsättningen skulle utses

Torsdagen den
7 februari 1974

*Ang. tillsättande
av utredning om
valkretsindelning
och personal*

i ett sammanhang. Som skäl för motionen angavs bl. a. att den nu gällande metoden med successiva val äventyrar den av många önskade proportionaliteten.

Justitieutskottet ansåg att de i motionen aktualiserade problemen borde övervägas närmare i ett lämpligt sammanhang och hemställde att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t till kännna vad utskottet anfört om översyn av reglerna för val av nämndemän. Riksdagen beslöt i enlighet härmed. Denna fråga övervägs för närvarande inom justitiedepartementet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Ang. tillsättande av utredning om valkretsindelning och personal

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Fiskesjö*s (c) i kammarrens protokoll för den 30 januari intagna fråga, nr 43, och anförde:

Herr talman! Herr Fiskesjö har frågar mig när regeringen avser att tillsätta den utredning om valkretsindelning och personal som regeringen utlovade i propositionen 1973:90 och som konstitutionsutskottet tillstyrkte i grundlagsbetänkandet 1973:26.

Inom justitiedepartementet pågår arbetet på utformningen av direktiv för den av herr Fiskesjö åsyftade utredningen. Avsikten är att utredningen skall tillsättas inom en nära framtid.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga. Den gäller ett par områden av stor betydelse för det politiska livet som inte blivit föremål för någon översyn i samband med den som vilande antagna grundlagen.

Valkretsindelningen har formellt varit oförändrad sedan 1921, trots de väldiga förändringar som skett i vad gäller befolkningsfördelningen mellan olika områden sedan dess. Reellt har dock – utan att effekterna övervägts i vad gäller de allmänna valen – betydande förändringar skett genom kommunindelningsreformerna. Till detta kommer att valkretsindelningen länge varit mycket egendomlig i vissa delar av landet. Detta gäller inte minst i Malmöhus län, där ingen av de båda valkretsarna numera omfattar ett geografiskt sammanhängande område.

Jag har i upprepade motioner till riksdagen påpekat detta och krävt utredning och översyn. Vid utskottsbehandlingen av dessa motioner har valkretsfrågan kopplats samman med frågan om ökat inslag av personal, och motionerna har avslagits av den socialdemokratiska majoriteten med hänvisning till grundlagberedningen och till vad som skulle kunna tänkas komma ut av denna.

Nu var det emellertid så, att grundlagberedningen inte behandlade valkretsfrågan och inte heller gick in på några mer konkreta undersökningar i vad gäller personalmomentet. Men jag vill erinra om att till grundlagberedningens betänkande fogades en reservation från bl. a. centerns representant, och i denna reservation skisserades ett system med

personval inom det proportionella valsysteemets ram. När regeringen sedan lade fram grundlagspropositionen förra våren, fann man att de här nämnda förslagen dock haft en viss effekt. Justitieministern utlovade en särskild utredning, som skulle ta upp såväl valkretsindelningen som personvalsfrågan. Av det skälet avstod vi då från någon särskild motion om personval. Även i konstitutionsutskottet hade nu majoriteten svängt, och ett enigt utskott uttalade tillfredsställelse över justitieministerns löfte om utredning. Nu har månaderna gått och vi är inne på en ny riksdag och någon utredning har inte synts till. Vi är ju vana vid att regeringen då och då nonchalerar utredningskrav som riksdagen tillstyrkt mot regeringens önskan. Men det torde vara mera ovanligt att regeringen inte tillsätter utredningar som man utlovat i egna propositioner.

Jag noterar nu med tillfredsställelse det förnyade löfte som justitieministern utställt här i dag. Men jag vill samtidigt understryka att det är mycket hög tid att utredningen kommer till stånd, om det skall kunna bli några ändringar i t. ex. valkretsindelningen inför nästa ordinarie val. Det gäller ju här reformer som i allra högsta grad berör partiernas verksamhet. Förändringar i valkretsindelning och valsätt måste naturligtvis göras i mycket god tid inför den långa nomineringsprocess som föregår valen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om åtgärder för att minska olycksfallsrisken i rulltrappor

Herr arbetsmarknadsministern BENGTOSSON erhöU ordet för att besvara fru af Ugglas' (m) i kammarens protokoll för den 30 januari intagna fråga, nr 41, och anförde:

Herr talman! Fru af Ugglas har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att minska olycksfallsrisken i rulltrappor.

Säkerhetsföreskrifter avseende rulltrappor meddelas av arbetarskyddsstyrelsen. För tillsynen svarar yrkesinspektionen när det gäller rulltrappor som i betydande omfattning används av anställda, t. ex. i varuhus, och i övrigt huvudsakligen av polisen, exempelvis beträffande rulltrappor på allmänna platser. Det praktiska tillsynsarbetet utförs av särskilda besiktningsmän som förklarats behöriga därtill av arbetarskyddsstyrelsen.

I gällande säkerhetsföreskrifter för rulltrappor stipuleras höga krav för att undvika inte minst klämningsolyckor. Inom arbetarskyddsstyrelsen pågår arbete med komplettering och skärpning av dessa föreskrifter. Arbetarskyddsstyrelsen räknar med att ha nya regler färdiga under första halvåret 1974. De kommer då att gälla för nya rulltrappor. Styrelsen arbetar också med frågan om vad som kan göras för att åstadkomma samma säkerhet i de nuvarande rulltrapporna.

Inom bostadsdepartementet pågår för närvarande arbetet med en omarbetning av den s. k. hisskungörelsen. Omarbetningen tar bl. a. sikte på att i motsats till vad för närvarande är fallet även inbegripa säkerhetsfrågor för rulltrappor i kungörelsen.

Mot bakgrund av det omfattande säkerhetsarbete som nu pågår är någon åtgärd från min sida inte påkallad.

Torsdagen den
7 februari 1974

*Om åtgärder för
att minska olycks-
fallsrisken i rull-
trappor*

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på frågan och gläder mig åt dess positiva innehåll.

Jag skall be att få visa kammaren en bild av en stövelsamling som finns på PUB här i Stockholm. Bilden är litet otydlig, men stöveln som finns längst fram på bilden satt på foten på den sjuåring som skadades i slutet av januari. Enligt en sammanställning som gjorts av barnolycksfalls-konsulenterna i Stockholm, blir dessa olyckor fler för varje år. De drabbar främst barn i åldrarna 3–5 år. Barnen får sönderskurna eller bortslitna fingrar eller krossade tår och fötter. De får men för livet. Tillbudet är långt fler än de olyckor som når pressen. Jag har fått uppgift från ett varuhus som säger att tillbudet är så många som tre till fyra per vecka. Städarna får mycket gummidamm på sina sopskyfflar, och man får ersätta ganska många sönderslitna gummistövlar.

Tillbud händer också i tunnelbanans rulltrappor och drabbar också vuxna.

Det mest anmärkningsvärda är att olyckor fått inträffa år efter år utan att några åtgärder vidtagits från myndigheternas sida. Bestämmelserna i rulltrappsansvisningen från 1963 har inte ändrats. Inspektionen av trapporna har fortsatt i den gamla vanliga lunken: installation, besiktning och revisionsbesiktning vartannat år om inte yrkesinspektören bestämmer annat.

Som kontrast till detta kan jag citera vad förste distriktsingenjören i Göteborg skriver efter den olycka i oktober i fjol som ledde till att en treårs pojke nu ligger med hjärnskada. Inspektören förklarade att med hänsyn till rulltrappornas och persontransportörernas höga utnyttjande, särskilt i varuhus, bör daglig tillsyn föreskrivas. Beträffande den fortlöpande tillsynen bör föreskrivas att sådan utföres av kompetent montör varje eller varannan månad.

Så en sak till, herr talman! Brandmännen måste få instruktioner om hur de skall förfara vid sådana här olyckor. De vet ofta inte hur de skall agera för att få loss den skadade.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Riksdagen och regeringen arbetar ju genom sina ämbetsverk, och de två frågor man har att ställa sig är för det första huruvida gällande lag och författningar är till fyllest och för det andra huruvida ämbetsverket behöver mer resurser för att effektivt kunna sköta sina uppgifter.

Som framgått av mitt svar pågår ett ganska intensivt arbete, både inom arbetarskyddstyrelsen och inom bostadsdepartementet, för att få fram effektivare bestämmelser.

Viktigare är emellertid den tekniska utveckling vi har att vänta på detta område. Man utgår härvid ifrån möjligheterna att tekniskt utveckla rulltrapporna så att de automatiskt stannar om de vidrörs av en stövelspets eller ett finger på sådant sätt att det kan uppstå fara.

Antalet inträffade olycksfall är trots allt begränsat. Vi har ungefär 900 rulltrappor i det här landet. Bara i rulltrapporna i tunnelbanesystemet i Stockholm lär ca 2 miljoner människor åka upp och ned varje dag.

Torsdagen den
7 februari 1974*Om information
till invandrare
rörande lagstift-
ningen om aga
och barnmiss-
handel*

Antalet olyckor som kommit till arbetarskyddstyrelsens kännedom är ca 4 à 5 om året. Men även det är naturligtvis siffror som motiverar att man är uppmärksam.

De åtgärder som nu är på gång kommer säkerligen att förbättra situationen, och det är naturligtvis meningen med det arbete som pågår.

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tror att statsrådet och jag är överens om att någonting måste göras. Just det förhållande som statsrådet nu pekade på, nämligen att vi får rulltrappor på så många fler ställen, är allvarligt och någonting att tänka på. Vi har nu rulltrappor även inom bostadsbebyggelsen. Jag vet att rulltrapporna i Fältöversten är ett omtyckt tillhåll för barn. Olyckor inträffar även i tunnelbanerulltrapporna. För två dagar sedan fastnade en dam i rulltrappan vid Klarabergsviadukten. Om den olyckan finns ännu ingen rapport hos yrkesinspektionen.

Det finns saker som kan göras. Vi måste få en tillsyn av rulltrapporna varje eller varannan månad. Det går också att ändra rulltrappsanvisningen, så att vi får en bättre konstruktion på rulltrapporna. Frågan om nödstopp har statsrådet redan berört. Vidare bör man förbättra instruktionen till brandmännen och informationen till allmänheten. Jag vet att alla dessa åtgärder inte ligger under arbetsmarknadsministrerns område, men en väsentlig del av ansvaret faller naturligtvis på arbetarskyddstyrelsen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om information till invandrare rörande lagstiftningen om aga och barnmisshandel

Fru statsrådet LEIJON erhöll ordet för att besvara herr *Romanus'* (fp) i kammarens protokoll för den 30 januari intagna fråga, nr 48, och anförde:

Herr talman! Herr Romanus har frågat mig vad regeringen tänker göra för att informera invandrare om gällande svensk lagstiftning beträffande aga och barnmisshandel.

I princip ansvarar varje fackmyndighet inom sitt område för att även invandrarna informeras i viktiga samhällsfrågor. Socialstyrelsen är sålunda den myndighet som i första hand har ansvaret för information till invandrarna om gällande lagstiftning beträffande aga och barnmisshandel.

Statens invandrarverk ansvarar för att allmän information om det svenska samhället sprids till invandrarna. Invandrarverket har i samband med ett stort informationsprojekt, i vilket även andra myndigheter deltar med egna broschyrer, nyligen färdigställt en omfattande grundbroschyr med allmän samhällsinformation till invandrarna. I denna broschyr, som ges ut på 14 olika språk, behandlas bl. a. frågan om barnuppföstran.

Invandartidningen spelar en mycket stor roll när det gäller att informera invandrarna i samhällsfrågor. Den ges ut på fem språk: finska, grekiska, italienska, serbokroatiska och tyska. Den utkommer med 46 nummer per år och har för närvarande närmare 27 000 prenumeranter.

*Om information
till invandrare
rörande lagstift-
ningen om aga
och barnmiss-
handel*

Tidningen har sedan år 1968 vid flera tillfällen, senast i två nummer under år 1973, informerat om aga och barnmisshandel.

Det finns således goda möjligheter att nå ut med information till invandrarna i olika viktiga samhällsfrågor. När det gäller den nu aktuella frågan bör enligt min mening informationen inte ensidigt inriktas på upplysning om gällande lagstiftning utan framför allt innehålla råd och upplysningar i barnuppfostringsfrågor.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! I Sverige får man inte slå barn. Tyvärr är det många föräldrar som inte känner till det och behöver upplysas, både sådana som är uppvuxna i Sverige och invandrare.

Att jag i min fråga särskilt har tagit upp invandrarna har flera orsaker. Dels är det särskilda svårigheter att informera dem, dels kommer många av dem från kulturer med en annan syn på barnuppfostran än vår. Dessutom lever många under sådana förhållanden att risken för sociala problem och troligen även för barnmisshandel är större. Vissa tecken tyder på att barnmisshandel därför är vanligare bland invandrare. En rapport, som jag har fått del av, visar för vissa län att ungefär hälften av de barn, som måste omplaceras på grund av barnmisshandel eller liknande, kommer från invandrarhem.

Herr talman! Låt mig peka på ett exempel. ”Vi trodde att man fick uppfostra sina barn i Sverige genom att slå dem. Så har vi själva vuxit upp hemma i vårt land.” – Så förklarar ett par invandrade makar att de upprepade gånger har slagit sin sexårige pojke med en livrem över ryggen. Åklagaren bekräftar berättelsen. ”Det ligger varken grymhet eller elakhet bakom”, säger han, ”men naturligtvis kommer jag, som alltid när ett barn har misshandlats, att yrka på fängelsestraff”.

Invandrarna måste alltså upplysas om att man inte får slå barn i Sverige. Det är inte rätt mot barnen att utsätta dem för risken av misshandel. Det är inte heller rätt mot föräldrarna att de av ren okunnighet skall riskera fängelsestraff.

Jag vet att invandrarverket gör stora insatser för att informera invandrarna om svenska förhållanden. Men i den stora boken *Invandrare i Sverige*, som statsrådet Leijon nämner i sitt svar – som jag tackar för – saknas den viktiga upplysningen om lagstiftningens regler angående barnmisshandel. Till de ämbetsverk som har givit ut följdskrifter, som statsrådet också nämner, med mera utförliga upplysningar på sina respektive områden, hör tyvärr inte socialstyrelsen.

Jag har tagit upp den här frågan för att få besked om huruvida socialstyrelsen kommer med utförligare information på sitt område, i likhet med vad som har skett på andra sektorer, och om man då kommer att ta upp frågor om barnuppfostran. Jag vill också ta tillfället i akt att reagera mot att man inte i den nämnda grundboken har tagit med en upplysning om lagreglerna mot barnmisshandel, trots att man fick påpekande om saken från Föreningen Barnens rätt i samhället (BRIS). Det kom visserligen i sista minuten, men ändå så att man med god vilja hade kunnat göra ett förtydligande. Men den goda viljan räckte tydligen inte i detta fall. Så får det inte gå till.

Torsdagen den
7 februari 1974

*Ang. tidpunkten
för det planerade
järnvägsbygget
HallstaviK--Hargshamn*

Jag vill därför sluta med att fråga: Vill statsrådet medverka till att socialstyrelsen ger ut ett informationshäfte, som naturligtvis skall handla om barnuppfostringsfrågor i allmänhet – det håller jag helt med om – men som också skall innehålla den viktiga informationen om vad den svenska lagen säger om barnmisshandel? Och vill statsrådet medverka till att invandrarverkets grundbok ges ett tillägg med den viktiga informationen?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Ang. tidpunkten för det planerade järnvägsbygget HallstaviK--Hargshamn

Herr kommunikationsministern NORLING erhöU ordet för att besvara herr Hjorths (s) i kammarens protokoll för den 25 januari intagna fråga, nr 37, och anförde:

Herr talman! Herr Hjorth har frågat mig om jag kan ge besked om när det planerade järnvägsbygget HallstaviK--Hargshamn kan igångsättas.

Kungl. Maj:t har i konseljen den 25 januari i år beslutat medge att ifrågavarande byggnadsarbete får utföras som beredskapsarbete. Generellt gäller att beredskapsarbeten skall sättas i gång vid en från sysselsättnings-synpunkt lämplig tidpunkt. För det nu planerade järnvägsbygget krävs en förberedelse-tid av grovt räknat tre månader innan de egentliga arbetena kan sättas i gång i full skala. Förberedelsearbetet påbörjas omedelbart.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Dagen efter det jag ställt frågan om när det planerade järnvägsbygget HallstaviK--Hargshamn kunde tänkas igångsättas gav regeringen besked om att järnvägen får byggas. Jag vill därför nu passa på tillfället att uttala ett hjärtligt tack för detta positiva meddelande. Det hälsas med stor tillfredsställelse i hela norra Roslagen. Även om järnvägen i första hand är avsedd för Holmens Bruk i HallstaviK så är goda kommunikationer av skilda slag av stor betydelse för näringslivet i övrigt. Hela detta område är i starkt behov av ytterligare sysselsättnings-möjligheter, och förutsättningarna för att få företag att etablera sig här bör underlättas med tillkomsten av denna järnväg. Det är inte heller oväsentligt att trafiken på de smala och krokiga vägarna till och från HallstaviK kan avlastas. Både från trafiksäkerhetssynpunkt och av miljöskäl är det fördelaktigt. Jag tackar statsrådet för svaret och är glad över att förberedelsearbetet för den nya järnvägen skall påbörjas omedelbart.

En annan fråga som har viss anknytning till det beslutade järnvägsbygget gäller en upprustning av statens utmärkta hamn i Hargshamn. Där har SJ låtit lastkajen förfalla så att inte längre några båtar kan lastas eller lossas. För malmutskeppningen har AB Dannemora Gruvor byggt en egen hamnanläggning men hamnen är stängd för övrig båttrafik. Jag vet att det finns ett starkt intresse hos både myndigheter och industrier för att få hamnen iståndsatt igen. Det krävs inga stora investeringar för detta, och jag hoppas att statsrådet när frågan aktualiseras är villig att medverka till

Torsdagen den
7 februari 1974

Ang. interna högtalaranläggningar i personförande tåg

en välbehövlig, ja, nödvändig upprustning av den statliga delen av Hargshamns hamn.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Ang. interna högtalaranläggningar i personförande tåg

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Börjessons i Falköping (c) i kammarens protokoll för den 26 januari intagna fråga, nr 39, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag vill medverka till att intern högtalaranläggning installeras i personförande tåg i större utsträckning än vad som har skett.

Enligt statens järnvägar står kostnaderna för ett införande mer allmänt av internt högtalarsystem i personförande tåg inte i rimlig proportion till de fördelar ett sådant system skulle erbjuda.

Då det rimligen bör ankomma på statens järnvägar att bedöma lämpligheten av sådana anordningar ser jag ingen anledning till någon åtgärd från min sida.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Tack för svaret! Särskilt i samband med energikrisen har diskussioner blossat upp om önskvärdheten av att människorna i allt större utsträckning anlitar kommunala kommunikationsmedel för färd mellan bostad och arbetsplats. Samtidigt har ingenting framkommit som tyder på att man också försöker öka bekvämligheten för människorna på bussar, pendeltåg, tunnelbanor etc.

Under bensinransoneringen sattes en rad nya vagnar in för att möta den ökade frekvensen tågresenärer. I detta sammanhang anser jag att man i större utsträckning borde ha uppmärksammat de tekniska anordningarna inom de personförande tågen i allmänhet. Bortsett från tåg i storstadsområden saknar vanliga personförande tåg högtalaranläggning, genom vilken tågpersonalen, exempelvis konduktör, lokpersonal etc., kan få kontakt med sina passagerare. Jag anser det vara mindre tillfredsställande att en konduktör skall behöva gå från vagn till vagn för att meddela exempelvis en tågförsening och anledningen därtill. Det borde ej behöva ske på det sättet. Om en intern högtalaranläggning fanns på tåget kunde man genom denna lämna information omgående till alla passagerarna. En intern högtalaranläggning i personförande tåg skulle medföra större trygghet och säkerhet för passagerarna och också vara en positiv tillgång för tågpersonalen. Jag har svårt att förstå att ett internt högtalarsystem i ett personförande tåg inte står i rimlig proportion till kostnaderna. Jag finner det därför förvånansvärt att man från statens järnvägars sida inte beaktar vad en intern högtalaranläggning skulle betyda för passagerarna, nämligen bättre service.

I detta sammanhang vill jag omtala att man har högtalare på pendeltågen och tunnelbanetågen. Jag har rest på norska järnvägar och där har det förekommit att man haft högtalaranläggningar. Jag tycker att

Torsdagen den
7 februari 1974*Om installation av
kommunikations-
radio på tåg*

man från statens järnvägars sida borde vara mera positivt inställd till tanken att installera högtalare på tågen.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Eftersom herr Börjesson i Falköping nämnde det norska exemplet vill jag bara tillägga till mitt svar att det finns ett litet problem och det är den internationella trafiken. Jag skall inte göra det större än vad det är, men låt mig ändå nämna det.

I de utländska järnvägsföretagens vagnar förekommer två olika högtalarsystem. Det ena används i Norge och det andra inom vissa övriga europeiska järnvägsföretag. De olika systemen kan inte utan vidare kopplas ihop, och min uppfattning är att innan SJ gör någon stor investering i högtalaranläggningar i svenska vagnar kunde det vara lämpligt att avvakta den internationella utvecklingen något ytterligare. Enligt uppgift finns det anledning anta att flertalet kontinentvagnar på sikt kommer att utrustas med högtalarsystem enligt normer som för närvarande utarbetas inom den internationella järnvägsunionen UIC.

Jag har bara velat tillägga detta för att vi inte skall skiljas från frågan med den uppfattningen att vi inte skall ha ett högtalarsystem här på sikt. Men det kan ligga någonting i att när vi får ett sådant system installerat i våra vagnar bör det vara ett system som går att använda även internationellt.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag vill framföra ett tack för det kompletterande svaret från kommunikationsministern. Jag tycker att det första svaret var negativt och blev ganska förvånad över att man inom SJ inte med större intresse omfattat tanken att införa högtalaranläggning i de personförande tågen. Jag är medveten om att det rör sig om stora kostnader, men jag tror att det är ganska värdefullt om vi på sikt kunde få interna högtalarsystem på tågen. Men det sista beskedet ger mig anledning förmoda att man har tankarna inriktade på att införa ett sådant system även i Sverige, och det visar ju också att man tagit kontakt med utlandet i frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Om installation av kommunikationsradio på tåg

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Börjessons i Falköping (c) i kammarens protokoll för den 26 januari intagna fråga, nr 40, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag vill medverka till att såväl person- som godstågen utrustas med kommunikationsradio för att därmed möjliggöra att lokpersonalen skall ha kontakt med järnvägsstationerna.

Utbyggnad av kommunikationsradiosystem pågår både på malmbanan

Torsdagen den
7 februari 1974

Ang. bränsleklausulernas hyreshöjande effekt, m. m.

och inom SL-området. Arbetena beräknas vara slutförda under första halvåret 1974. Erfarenheterna av driften av dessa anläggningar blir avgörande för takten i den fortsatta utbyggnaden.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet få framföra ett tack för svaret på min enkla fråga. Denna föranleds av de tågolyckor som då och då rapporteras. Det har visat sig att den tekniska utrustningen inte varit helt tillfredsställande. Den mänskliga faktorn har enligt gjorda utredningar i många fall varit den direkta orsaken till inträffade olyckor.

En kommunikationsradio kunde enligt min mening utgöra ett förebyggande medel. En sådan anläggning borde installeras på samtliga tåg för att tågpersonalen skulle kunna få omedelbar kontakt med järnvägsstationerna för att exempelvis påkalla hjälp vid olycksfall etc.

Vi pläderar ju inte minst här i riksdagen för en förstärkning av de allmänna kommunikationsmedlen, särskilt i syfte att få människor att föredra dessa framför bilåkning. Mot den bakgrunden synes det mig synnerligen angeläget att inte bara uppmärksamma en kvantitativ utbyggnad av speciella tåg utan också en behövlig upprustning av de säkerhetsanordningar som skapar största möjliga trygghet och säkerhet både för tågpersonalen och för de resande.

Kommunikationsradio är ett viktigt medel för att just skapa större trygghet och säkerhet för dem som färdas på järnväg. Därför skulle det vara önskvärt att detta tekniska hjälpmedel i större utsträckning utnyttjades än vad som sker. Jag hoppas att de erfarenheter som SJ kan utvinna från driften av anläggningarna på malmbanan skall leda till att SJ inför tågradio på samtliga sina tåg.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Ang. bränsleklausulernas hyreshöjande effekt, m. m.

Herr bostadsministern CARLSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Olof Johanssons* i Stockholm (c) i kammarens protokoll för den 25 januari intagna fråga, nr 38, dels herr *Claesons* (vpk) i kammarens protokoll för den 1 februari intagna fråga, nr 54, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Olof Johansson i Stockholm har frågat mig om jag är beredd att medverka till att bränsleklausulernas hyreshöjande effekt undersöks.

Herr Claeson har frågat chefen för justitiedepartementet om han mot bakgrunden av den senaste tidens erfarenheter av tillämpningen av s. k. inklusiveklausuler för beräkning av bränsletillägg är beredd att medverka till förbud mot sådana klausuler. Frågan har överlämnats till mig för besvarande. Jag hemställer om att få besvara frågorna i ett sammanhang.

Bränsleersättningar uttas regelmässigt av de allmännyttiga och kooperativa företagen enligt s. k. exklusiveklausuler, vilket medför att värmekostnaderna bestäms på självkostnadsbasis.

Torsdagen den
7 februari 1974*Ang. bränsleklausulernas hyreshöjande effekt, m. m.*

För de övriga icke hyresreglerade fastigheterna gäller allmänna hyreslagens bestämmelser om s. k. bruksvärdehyra. I dessa fall uttas vanligen bränsleersättningen enligt en bränsleklausul. Bruksvärdehyran kan ändras efter uppsägning för ändring av hyresvillkoren, t. ex. i fråga om bränsleersättningens beräkning. Om överenskommelse angående hyresvillkoren inte kan träffas, får frågan om ändring prövas av hyresnämnden. Nämndens beslut kan överklagas hos fastighetsdomstolen, som är sista instans i frågor av detta slag.

Beträffande de hyresreglerade fastigheterna gäller i allmänhet att ersättning för bränsle utgår vid sidan av bashyran och beräknas enligt någon bränsleklausul. Det finns ett flertal olika bränsleklausuler, varav endast några används för större delen av de hyresreglerade fastigheterna. De olika klausulerna kan ge skilda resultat i fråga om bränsletilläggens anpassning till de faktiska bränslekostnaderna.

Hyresvärden kan, utöver bashyran, med hyresgästen träffa avtal om skäligen ersättning för kostnader för uppvärmning och varmvatten. Hyresnämnden skall pröva denna ersättning om hyresgästen begär det. Hyresnämnden kan också ta upp frågan på eget initiativ. Hyresnämndens beslut i frågor som gäller hyresreglering kan överklagas hos statens hyresråd som är sista instans. Hyresrådet, som har tillsynen över hyresnämndernas verksamhet rörande hyresregleringen, kan meddela föreskrifter som nämnden skall tillämpa när den prövar om bränsleklausuler är skäliga. Målsättningen skall självfallet vara att hålla kostnaderna på en så låg nivå som möjligt, bl. a. genom att fastighetsägaren strävar efter bästa möjliga värmeekonomi.

I den mån nu gällande bränsleklausuler inte leder till tillfredsställande resultat ankommer det alltså i första hand på hyresnämnderna att pröva frågan om ändring av dessa.

Den åtgärd som herr Claeson föreslår skulle enligt min mening inte lösa problemen.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min enkla fråga, även om jag faktiskt hade hoppats att det skulle innehålla något mera konkreta slutsatser av den senaste tidens oljeprisstegringar och deras konsekvenser för hyresnivån.

Anledningen till att jag tagit upp denna sak är naturligtvis den senaste tidens snabba prisstegringar på eldningsolja. Under det senaste året har priset på eldningsolja fördubblats. Sedan jag ställde frågan den 25 januari har som bekant ytterligare en prishöjning genomförts. Bara den innebär en ökning av hyreskostnaderna för en treummare på 75 m³ med ca 370 kronor per år. Men det gäller under förutsättning att det är de faktiska kostnaderna som slår igenom. Tyvärr har vi ett system med bränsleklausuler vilket, som statsrådet också medger, får olikartade effekter, och därmed är det inte säkert att hyreskostnadsstegringen stannar vid det tal som jag nämnde.

Det är naturligtvis avgörande för hyresnivån vilka regler som används vid omräkningen av prisförändringar på bränsle till hyreskostnad. Jag skall undvika att gå in på detta mycket tekniska område i några detaljer,

Torsdagen den
7 februari 1974

Ang. bränsleklausulernas hyreshöjande effekt, m. m.

liksom statsrådet också gjort i sitt svar. Men jag kan inte komma till någon annan slutsats än att de inklusiveklausuler som tillämpas inte minst i den här regionen, bl. a. av Stockholms fastighetsägareförening, i vissa fall – dvs. inte alltid – får oskäligen konsekvenser. Då borde man ju överväga om det inte går att på hela marknaden tillämpa ett system där bara den faktiska bränslekostnaden inkluderas i hyran.

Jag tror också att vi egentligen skulle behöva ett system som innebär viss press till sparande i stället för ett som lämnar fältet fritt. Med dagens regler blir det ändå hyresgästerna som till sist får betala, ibland retroaktivt.

Vid snabba pristegringar finns också lagervinster att göra för hyresvärdarna. Även detta är ett problem som man borde kunna lösa i sammanhanget. Redan i dag tillämpas system med bränslefonder där både hyresgäster och hyresvärdar har insyn och kan kontrollera att den faktiska kostnaden också blir vad hyresgästerna får betala.

Jag tror att statsrådet Carlsson får ta sig en ytterligare funderare på det här problemet. Vid nästa tillfälle då hyrorna kommer att höjas – det blir följande kvartal – sker det ett ordentligt påslag för ordinära lägenheter. Det kommer också i vissa fall att innebära en kostnad utöver den egentliga bränslekostnaden, och det kan inte accepteras.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min fråga. Något av det jag tänker säga kanske har berörts av föregående talare.

Min fråga är närmast föranledd av att orättvisan med de s. k. inklusiveklausulerna då det gäller bränsletillägg -- i förhållande till exklusiveklausulerna – framstått med allt större skärpa ju mera oljepriserna har rakat i höjden. Vidare är den föranledd av de svårigheter som tidigare förelegat att få sådana bränsleklausuler undanröjda.

Med nuvarande hyressättningsprinciper och bränsleklausulsystem kan fastighetsägarna tjäna på pris- och avgiftshöjningar. Sänkt temperatur i lägenheterna och uteblivet varmvatten kan de också tjäna på. Medan bränslepåslaget under senare tid för den större delen av hyresgästerna hos privata hyresvärdar med olika slag av inklusiveklausuler har tredubblats, har de som bor hos allmännyttiga och andra bostadsföretag med självkostnadsprincip för bränslepåslag visserligen fått stora höjningar under oljekriget, men dessa höjningar är i de flesta fall bara hälften så stora.

På ganska kort tid har oljepriserna ökat då det gäller ettans eldningsolja från i runda tal 200 kronor per kubikmeter till 400 kronor, och treans olja har under samma tid ökat från ca 150 kronor till 270 kronor. Det har alltså skett ungefär en fördubbling av priserna.

Om man då ser på vad som hänt med bränsleuttaget för privatägda fastigheter med exempelvis Stockholms fastighetsägareförenings bränsleklausul, så tycker man att bränslepåslaget – som räknas i procent på grundhyran – borde ha ökat lika mycket som priset på olja. Men så är inte fallet. Under samma tidsperiod som oljepriset har fördubblats har påslaget på grundhyrorna för bränsleuttag ökat från 18 till 54 procent, alltså en tredubbling.

Torsdagen den
7 februari 1974*Ang. bränsleklau-
sulernas hyres-
höjande effekt,
m. m.*

Då de s. k. inklusiveklausulerna infördes i början av 1940-talet beräknades bränsleuttaget på grundhyror till omkring 25 kronor per kvadratmeter, och med sådana grundhyror och låga bränslepriser är orättvisorna i klausulerna inte så märkbara. Men i samma takt som grundhyrorna sedan har höjts med hänvisning till hyran i jämförliga lägenheter, moderniseringar och standardförbättringar har orättvisorna ökat.

Jag skulle vilja fråga bostadsministern: Om det, i likhet med vad som hittills har varit fallet, fortfarande blir svårt – eller i det närmaste omöjligt – att via hyresnämnderna få bort orättvisa bränsleklausuler och få dem ersatta med ett system som betyder att hyresgästerna betalar de verkliga kostnaderna, är då bostadsministern beredd att föreslå och medverka till sådana förändringar att förbud införs mot bränsleklausuler av typ Stockholms fastighetsägareförenings?

Herr bostadsministern CARLSSON:

Herr talman! Det är två problem vi diskuterar, och för klarhetens skull skall vi kanske skilja dem åt.

För det första är det organisationsfrågan. Vi har nu upprättat en ordning som innebär att vi har hyresnämnden lokalt och sedan en central organisation, hyresrådet. Denna ordning har skapats för att vi skall undvika en väldigt komplicerad och lång omgång via regering och riksdag, om vi vill angripa problem av det här slaget. Det blir alltså helt enkelt en smidigare handläggning. Jag kan inte tänka mig att herr Olof Johansson i Stockholm har någonting emot en decentralisering av detta slag, och jag har svårt att tänka mig att herr Claeson, tidigare ombudsman i Hyresgästernas riksförbund, har något emot att man har givit hyresgästerna den möjligheten att ta initiativ.

För det andra är det sakfrågan. Jag vill konstatera att Stockholms hyresgästförening har skrivit till Stockholms fastighetsägareförening och begärt att bränsleklausulerna skall tas upp till förhandlingar. Stockholms fastighetsägareförening skall behandla den frågan den 22 februari 1974 på styrelsesammanträde. Statens hyresråd har beslutat avvakta resultatet av överläggningarna mellan de lokala hyresmarknadsparterna. Jag för min del tycker att det ligger ett värde i att organisationerna på detta sätt får en möjlighet att agera. Och hade jag rätt till en motfråga, så skulle jag ha frågat herr Claeson om det inte är värdefullt.

Dessutom skulle jag bara vilja säga att exklusiveklausulerna är utformade så, att fastighetsägarna alltid får täckning för de faktiska kostnader de haft för uppvärmning och varmvatten. Det är riktigt att detta inte stimulerar fastigheterna till sparsamhet med olja, och jag tycker i likhet med herr Olof Johansson att det är en brist och att det vore en fördel om man kunde hitta ett system för att avhjälpa den. Inklusiveklausulerna har den fördelen att de utsätter fastighetsägarna för en viss press att spara olja. Men det har å andra sidan visat sig i Stockholm att de är förenade med andra problem. Jag tror att det i mycket stor utsträckning här gäller Stockholmsproblem,

Alla dessa faktorer gör väl att det är önskvärt att få olika former av översyn. Vi är i det avseendet ense. Men det bör inte gå via regeringen, när vi nu skapat en organisation särskilt för detta.

Torsdagen den
7 februari 1974

Ang. bränsleklausulernas hyreshöjande effekt, m. m.

Till slut, herr talman, vill jag understryka att i den nyligen framlagda propositionen har regeringen förklarat sin vilja att ställa medel till förfogande för bättre hushållning med energi, och bl. a. skall ju sådana investeringar kunna komma till stånd som är energibesparande. Jag tror att om vi blir överens om detta i riksdagen, så kommer det att vara en positiv faktor för hyresgästerna både när det gäller kostnadssidan och när det gäller att få en hygglig miljö i bostaden.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att vi har samma inställning när det gäller att försöka forma ett system som har sparstimulerande effekter.

Låt mig tillägga beträffande organisationsfrågan, att jag inte har någonting att invända mot den organisation vi har i dag. Men jag tror att man med en lämpligare lagreglering av detta område *för det första* skulle ge den organisationen bättre förutsättningar att klara sin uppgift. *För det andra* skulle man ge hyresgästerna bättre möjligheter att bevaka sina intressen, inte bara via hyresgästorganisationerna. Dessa gör ett, efter vad jag kan begripa, bra jobb, men den enskilde har ändå väldigt svårt att få svar på följande frågor: På vilket sätt räknas mitt bränsletillägg? Hur bestäms grundhyran? Begreppet grundhyra har ju funnits ända sedan 1930-talet, och därför använder jag det, liksom herr Claeson gjorde. På vilket sätt kan man i laga ordning få en förändring av själva beräkningsgrunden för sina bränslekostnader?

Detta blir mer och mer viktigt, eftersom vi i dag räknar med 54 procents bränsletillägg ovanpå denna beräkningsgrund. Och enligt vissa rykten kommer det att röra sig om 70 procent – kanske mer – när de senaste oljeprisstegringarna har slagit igenom. Det är därför jag menar att man också bör överväga möjligheten av en lagändring i det här fallet och att undersöka om man där kan föra in självkostnadsprincipen direkt. Därigenom får alltså den nuvarande organisationen ett mindre svårbevakat område för sina egna initiativ. Jag håller med statsrådet om att det är bra med decentralisering.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Som jag tidigare sade är en av orsakerna till min fråga att de nu gällande bränsleklausulerna inte leder till tillfredsställande resultat och är orättvisa. Låt mig ta ett exempel för att illustrera det hela.

Vi tänker oss att det gäller en lägenhet på 100 kvadratmeter i Storstockholmsområdet, där den s. k. fastighetsägareföreningsklausulen är helt dominerande bland de oljeeldade privata fastigheterna. Grundhyran är 25 kronor per kvadratmeter, dvs. 2 500 kronor per år. Bränslepåslaget för denna lägenhet var tidigare 18 procent – 450 kronor per år. Med en grundhyra på 40 kronor per kvadratmeter för samma lägenhet blir det 4 000 kronor i årsgrundhyra. 18 procents bränslepåslag gör då 720 kronor per år eller 60 kronor per månad.

Med tidigare bränslepriser blir det i detta fall en skillnad på 270 kronor per år. Men med det aktuella påslaget på 54 procent blir orättvisorna, fortfarande enligt samma exempel, alldeles uppenbara. Skillnaden mellan

lägenheterna med den lägre respektive den högre grundhyran blir genom de högre bränslepriserna och genom bränsleklausulens konstruktion inte mindre än 810 kronor per år.

Det har, herr talman, visat sig mycket svårt att få rättelse i de här frågorna i hyresnämnderna. Det är därför som jag har frågat bostadsministern om han, ifall det även i fortsättningen visar sig svårt att få rätsida på saken, är beredd att medverka till sådana bestämmelser att det skapas rättvisa.

Herr bostadsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag utgår från som självklart att om t. ex. hyresgästernas representanter upplever saken så, att det är brister i den nuvarande lagstiftningen, kommer de att höra av sig till bostadsministern. Så har inte skett ännu, och därför tror jag att de anser att det är förhandlingsvägen eller via dessa två organisationer som vi har skapat – hyresnämnden och hyresrådet – som man skall gå för att lösa frågan. Men jag har självfallet inget principiellt emot att, om det visar sig föreligga en brist eller ett behov, rätta till det genom lagstiftning. Jag har emellertid den respekten för organisationerna i fråga att jag tror att de som direkt sköter detta arbete har möjlighet att bedöma saken och gör en framstöt, om de finner det önskvärt och lämpligt.

Till slut vill jag säga att denna debatt kanske ändå visat att det här systemet med bränsleklausuler är så pass krångligt och besvärligt, att om man kunde hitta någon förenkling, som gjorde inte bara vår debatt utan även debatten utanför detta hus begriplig, skulle ett stort steg vara taget.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Begripligast kan man göra det genom att på allt sätt medverka till att bestämmelserna i olika sammanhang blir sådana att hyresgästerna bara betalar för de verkliga bränslekostnaderna. Det är lätt och det är begripligt, tror jag, för alla människor.

Jag är glad för det besked som bostadsministern har givit att han, om det inte blir någon ändring, är beredd att medverka till en bättre ordning. Jag är överens med bostadsministern om att i första hand skall det här vara en angelägenhet för parterna på hyresmarknaden. Men, herr talman, erfarenheten har tyvärr visat att det är svårt att få rätsida på saken. Därför har jag ställt frågan, och jag är tacksam för de besked jag fått.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Även jag noterar med tillfredsställelse det besked som statsrådet Carlsson gav nu senast, alltså att han principiellt inte är motståndare till att ta upp denna fråga lagstiftningsvägen, om det skulle behövas. Det finns klara tecken som tyder på att det kommer att bli nödvändigt att göra det, och i så fall är det angeläget med ganska snabba åtgärder.

Detta är inte ett problem som rör endast ett fåtal människor. Även om det i första hand bara gäller Storstockholmsregionen är det ändå ett par hundra tusen lägenheter som har klausuler med dessa olika utfall. Och som redan sagts i debatten – även om den kanske har varit svårbegriplig

Torsdagen den
7 februari 1974

*Ang. tillsättandet
av skolpsykologer*

— är detta ett problem som tilltar i takt med ökande bränslekostnader. Därom råder inget tvivel.

Herr bostadsministern CARLSSON:

Herr talman! Bara en kort replik till herr Claeson. Jag är kanske beredd att gå ett steg längre än herr Claeson, eftersom jag inte är säker på att vi i varje läge skall acceptera ens att husägare för över de verkliga bränslekostnaderna på hyresgästen. Det vore önskvärt — och jag tror att det var det som herr Johansson i Stockholm var ute efter — att vi kunde få ett system där hyresvärden verkligen kände en stimulans att spara på bränslekostnaderna utan att värmeekonomin hotas. En brist med ert system är ju att man kan skyffla över kostnaderna på hyresgästen, även om det inte innebär att värden eller husägaren vinner någonting. Det är en av bristerna med de nuvarande klausulerna, som jag förutsätter att parterna försöker komma till rätta med.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag är helt överens med bostadsministern på denna sista punkt. Som ledamot av energirådet följer jag också noga dessa frågor och är medveten om deras betydelse. Även jag tror det kan bli nödvändigt att utöver ett system med bränslepåslag med exklusivklausuler — dvs. där man bara betalar för verkliga bränslekostnader — skapar bestämmelser som animerar fastighetsägarna att medverka till att åstadkomma en bättre bränsleekonomi.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Jag vill bekräfta statsrådets teckning av mitt syfte, att åstadkomma en press som gör att värmekostnaderna bringas ner. Och detta blir möjligt i synnerhet då vi får en avtalsituation på hela hyresmarknaden; i annat fall kan det uppstå vissa orättvisor. Men i den situationen tycker jag verkligen att det är någonting som vi bör eftersträva.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Ang. tillsättandet av skolpsykologer

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara fru Lantz' (vpk) i kammarens protokoll för den 1 februari intagna fråga, nr 50, till herr utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Fru Lantz har frågat chefen för utbildningsdepartementet, om han har observerat den anmärkningsvärt stora differensen mellan skolöverstyrelsens rekommenderade norm för tillsättandet av skolpsykologer och rådande praxis och om förhållandet ger anledning till något initiativ från hans sida. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Dimensioneringen av skolpsykologorganisationen är en kommunal

angelägenhet. Från statsmakternas sida har några bindande föreskrifter inte givits vad gäller grundskolan. För gymnasieskolans del gjorde gymnasieutredningen vissa bedömningar av behovet.

Frågan om elevvårdens framtida organisation torde komma att aktualiseras genom förslag från utredningen om skolans inre arbete. Något initiativ är alltså för dagen inte aktuellt.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret.

De som har slagit larm i denna fråga är länskolnämnderna. De tar som utgångspunkt grundskolans läroplan och de intentioner som uttrycks där. Som en belysning av det stora problemområde som behöver bearbetas nämns i läroplanen bl. a. sådana faktorer som brister i den intellektuella kapaciteten hos eleverna, de livliga lättrörliga eleverna, den materiella miljön, hemmiljön, de blyga och de hämmade eleverna, elever som strävar efter att dra till sig uppmärksamhet, aggressiva elever, snatteri bland elever, bristande sanningsenlighet, fusk, skolk, alkohol och tobaksrökning. Listan kan utökas ytterligare.

Man kommer inte till rätta med dessa problems orsaker genom att ge så knappa resurser att de inte gör det möjligt för skolpsykologerna att fungera som annat än brandkår, dvs. rycka ut när det redan brinner. Det är praktiskt taget endast genom utredningar om redan akuta problem hos barnen individuellt som skolpsykologerna nödgas arbeta i dag. Ännu viktigare är att resurserna för de preventiva insatserna liksom för aktiv behandling görs så stora att psykologerna kan vidta de åtgärder som behövs. För detta skulle det enligt vad skolöverstyrelsen anger i sitt yttrande över förslaget till psykologutbildning behövas en skolpsykolog per rektorsområde eller en skolpsykologtjänst på ca 1 000 elever. I dag finns i vissa län en skolpsykolog per 5 000–6 000 elever, och i flertalet län en skolpsykolog per 4 000 elever.

I Jordbroprojektet, som är SÖ:s försöksverksamhet i Haninge kommun, finns en skolpsykolog, en kurator och en fritidspedagog på ett rektorsområde. Dessa personer deltar i skolarbetet och i arbetet med familjerna. Försöket har visat att om elevvården fungerar bra inom skolan, så kan andra sociala instanser i samhället avlastas betydligt. Jonsson-Kälvestens undersökning av 222 Stockholmspojkar visade att 25 procent av dessa var i behov av psykologisk hjälp.

Jag är medveten om att detta är en kommunal fråga, men det är ändå länskolnämnderna som har slagit larm i denna sak och de är statliga organ. Utan att föregripa resultatet av SIA:s arbete får man väl ändå förutsätta att skolpsykologverksamheten även framgent kommer att vara en viktig del av skolans verksamhet. Det hade inte minst mot den bakgrunden varit av intresse att få en viljeyttring från statsrådets sida i denna fråga.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
7 februari 1974

*Om lättnader i
de handikappades
färdkostnader*

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag tycker att den verksamhet skolpsykologerna bedriver är en mycket viktig del av skolans elevvårdsverksamhet. Men fru Lantz får vända sig till dem som har ansvaret i denna fråga, nämligen de kommunala skolstyrelserna. Från centralt håll utfärdar vi inte några direktiv för denna verksamhet, som helt och hållet är en kommunal angelägenhet. De normer som fru Lantz angav är hämtade ur ett yttrande som SÖ en gång avgav till UKÄ. Det är ett önskemål från myndighetens sida snarare än en norm och rekommendation för kommunerna. Vi litat på kommunerna i detta sammanhang.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag anser att det här är en fråga som de centrala utbildningsmyndigheterna måste ta sitt speciella ansvar för. Det borde finnas utrymme för statliga stödåtgärder på detta område. Man borde t. ex. skärpa rekommendationerna till kommunerna i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 19 Om lättnader i de handikappades färdkostnader

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr Börjessons i Falköping (c) den 17 januari framställda interpellation, nr 25, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat om jag vill medverka till att befrielse från automobils katt för personbil som ägs av höggradigt invaliderad person utvidgas att omfatta även handikappade personer utöver dem som för sitt förvärvsarbete eller sin utbildning behöver fordonet, t. ex. handikappade husmödrar m. fl.

Herr Börjesson har vidare frågat om jag vill medverka till att åtgärder vidtages i syfte att intressera och stimulera de primärkommuner som inte har inrättat kommunal färdtjänst att inrätta väl fungerande färdtjänst för handikappade.

Beträffande den första frågan om utvidgning av befrielsen från automobils katt vill jag hänvisa till att herr Börjesson i motionen 11 till årets riksdag föreslagit att riksdagen måtte besluta om en sådan utvidgning av bestämmelserna som frågan gäller. Jag vill därför inte nu föregripa riksdagens behandling av denna fråga.

När det gäller färdtjänsten vill jag understryka att en väl fungerande färdtjänst är av största betydelse för handikappade. Allt fler kommuner har också infört någon form av färdtjänst. Den 1 januari 1973 hade 317 av landets då 464 kommuner, dvs. 68 procent, inrättat färdtjänst. Efter kommunsammanslagningarna den 1 januari i år kan man räkna med att ca 80 procent av kommunerna har färdtjänst. Färdtjänsten är av skiftande utformning och omfattning i de olika kommunerna, men utvecklingen har skett och kan förväntas ske i snabb takt.

Av årets socialhuvudtitel framgår att Kungl. Maj:t med hänsyn till angelägenheten av att samhället på olika sätt stöder den sociala servicen

Torsdagen den
7 februari 1974

*Om lättnader i
de handikappades
färdkostnader*

uppdragit åt kommunalekonomiska utredningen att med förtur behandla bl. a. frågan om statsbidrag till den kommunala färdtjänsten. Resultatet av utredningens överväganden skall redovisas i sådan tid att beslut om de statsbidragsregler som omfattas av detta utredningsuppdrag och som skall gälla från den 1 januari 1975 kan fattas vid 1974 års riksdag. Som jag redan meddelat i årets socialhuvudtitel kommer således en proposition i dessa frågor att framläggas till årets riksdag.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr socialministern för svaret på min interpellation. Jag berörde i denna två synnerligen angelägna frågor, som enligt min mening för länge sedan borde ha lösts. Den första frågan gällde en utvidgning av gällande kriterier för att handikappade skall få befrielse från fordonsskatt och bidrag till viss mängd drivmedel. Jag avsåg framför allt de många handikappade husmödrar som i sitt dagliga liv har stort behov av bil. Enligt gällande bestämmelser kan bidrag till anskaffande av fordon endast fås av den som behöver bil i sitt förvärvsarbete eller för sin utbildning.

Vidare tog jag upp frågan om kommunernas färdtjänst, som fortfarande är synnerligen bristfällig i alltför många kommuner. I ungefär en tredjedel av landets kommuner saknas färdtjänst helt, vilket statsrådet påpekar i svaret.

Båda dessa frågor besvarar socialministern med att hänvisa till dels att den första frågan uppmärksammats i en motion undertecknad av mig till årets riksdag, dels att färdtjänsten behandlas i statsverkspropositionen och att proposition i det hänseendet där aviseras. Jag anser inte att detta kunde utgöra något motiv för att jag i interpellationen inte skulle kunna understryka betydelsen av att de här frågorna verkligen löses på ett för de handikappade positivt sätt.

När det gäller bestämmelserna om samhällets hjälp till de handikappade i fråga om fordon avvisar statsrådet min fråga med uttalandet att han inte vill föregripa riksdagsbehandlingen av den av mig väckta motionen i ärendet. Jag beklagar statsrådets svar på den punkten. Det hade nämligen varit av största vikt – inte minst just för den stora grupp handikappade som nu inte uppfyller de fastställda kriterierna för att erhålla bidrag – att ändå få höra statsrådets mening i den här frågan. Det kan dröja ganska länge innan min motion hinner fram till riksdagens bord, och jag kan försäkra statsrådet att de människor som berörs skulle med största intresse motse statsrådets uppfattning när det gäller fordonsbidragen. För de många rörelschindrade husmödrarna – för att ta ett exempel – kan isoleringen bli än mer kännbar än för dem som ändå har kontakt med arbetslivet och har möjligheter till omskolning och annan utbildning. Det är också allmänt bekant att de handikappade i genomsnitt lever under mycket knappa ekonomiska omständigheter, vilket försvårar deras möjligheter att t. ex. anskaffa bil. Med de kraftigt ökade bensinpriserna försvåras ytterligare deras möjligheter att utnyttja ett motorfordon.

När det gäller den kommunala färdtjänsten hänvisar statsrådet till att den kommunalekonomiska utredningen med förtur skall behandla bl. a. frågan om statsbidrag till den kommunala färdtjänsten. Resultatet skall

redovisas i sådan tid att beslut om statsbidragsregler som omfattas av detta utredningsuppdrag kan fattas vid 1974 års riksdag. Förslag är alltså att vänta under innevarande års riksdag. Jag noterar detta med tillfredsställelse.

Samtidigt vill jag kraftigt understryka behovet av att färdtjänsten ägnas all tänkbar uppmärksamhet även när det gäller dess utformning. Den är på sina håll mycket bristfälligt organiserad, med påföljd att många handikappade inte upplever färdtjänsten på ett positivt sätt. Man anser inte att den ger de handikappade den service som varit avsedd för att underlätta deras möjligheter att bryta den isolering de tvingas leva i.

Jag betvivlar inte att många kommuner haft ambitioner att genomföra färdtjänsten på ett tillfredsställande sätt, men för många spelar också kostnadsfrågan en central roll. Kommunerna kämpar – vilket torde vara välbekant – med stora och skiftande ekonomiska bekymmer. Emellertid är en väl fungerande färdtjänst av den angelägenhetsgraden att jag ser det som en skyldighet för staten att bidra till kostnaderna, så att inte hänsyn till kostnaderna skall hindra kommunerna att ge de handikappade denna värdefulla service.

Min förhoppning, herr talman, är att både statsbidragens storlek och bestämmelserna om färdtjänsten får en generös utformning. Målet måste vara att samtliga landets kommuner ges reella möjligheter att anordna en väl fungerande färdtjänst.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 21 till försvarsutskottet.

§ 21 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1599 till lagutskottet och
nr 1600 till justitieutskottet.

§ 22 Interpellation nr 31 ang. innebörden i vissa fall av riksdagens beslut om allmän tandvårdsförsäkring

Ordet lämnades på begäran till

Herr RINGABY (m), som yttrade:

Herr talman! Vid riksdagsbehandlingen av propositionen 1973:45 med förslag om allmän tandvårdsförsäkring framhölls från bl. a. moderat håll det absolut nödvändiga i att en försäkring står neutral i konkurrensförhållandet mellan tandvård i offentlig och privat regi.

Propositionens förslag som riksdagen tog innebar också ett ersättnings-system som i huvudsak skulle tillämpas lika av både folktandvården och privata tandläkare.

Sedan reformen genomförts har emellertid landstingen på rekommendation av Landstingsförbundet beslutat att avstå från de två översta latituderna i tandvårdstaxan. Med sin beskattningsrätt kan ju landstingen alltid täcka mellanskillnaden med allmänna medel. Utöver detta har en

del landsting beslutat att debitera lägre priser för tandvårdsarbetet än som anges i tandvårdstaxan. I sådana fall får dock folktandvården enligt medgivande av riks försäkringsverket återbäring från sjukkassan enligt de högre priser som gäller i tandvårdstaxan, vilket en privattandläkare inte kan få om denné går under taxan.

Enligt min uppfattning strider detta mot riksdagens beslut och innebär illojal konkurrens. Min övertygelse är dock att detta inte varit avsikten utan syftet med här relaterade åtgärder från folktandvårdens sida är helt enkelt att slippa debitera högre kostnader till sina patienter efter tandvårdsförsäkringens genomförande än dem som gällde före reformen. Följden blir dock ett konkurrensförhållande som riksdagen inte torde ha avsett.

Att tandvårdsförsäkringen i vissa fall medförde en mindre höjning för folktandvårdens vuxna patienter var känt i förväg. Jag citerar ur 1970 års utredningsbetänkande om tandvårdsförsäkring, s. 192:

”Beträffande nuvarande folktandvårdstaxa visar en jämförelse mellan den föreslagna tandvårdstaxans patientandel och folktandvårdstaxans belopp, uppräknade till 1973 års nivå, att vissa höjningar kommer att ske. De uppgår till i genomsnitt ca 19 % uttryckt som ett mot behandlingsfrekvensen vägt medeltal och med en variation mellan - 38 % och + 115 %. — — —

Det är endast en begränsad del av den vuxna befolkningen som har kunnat utnyttja den av huvudmännen subventionerade vården inom folktandvården. Folktandvårdens vuxentandvård omfattar inte mer än ca 20 % av all vuxentandvård i landet. Som framgått av tabell 13.1 finns det ingalunda någon stark dominans av låginkomsttagare bland dem som anlitar folktandvården.

Mot denna bakgrund kan utredningen inte finna det orimligt att man generellt sett lägger patientavgifterna på en något högre nivå än folktandvårdstaxan, när rätten till subventionerad tandvård genom försäkringen utsträcks till att omfatta alla vuxna patienter för alla former av tandvård. I detta sammanhang kan f. ö. erinras om att det har varit ett gammalt krav från huvudmännens sida att folktandvårdstaxan skulle höjas i sådan grad att folktandvården — såsom också från början avsetts — skulle bli självbärande.”

I samband med reformen blev dessutom folktandvårdens ställning mycket kraftigt stärkt och finansiella resurser för dess utbyggnad tillfördes landstingen genom försäkringen. Några sakliga skäl för folktandvården att generellt tillämpa en lägre taxa än privattandläkarna föreligger alltså inte. I proposition 1973:45, s. 68, säges uttryckligen att det inte ens behövs särskilda subventioner till vissa grupper med svag ekonomi efter reformens genomförande utöver de subventioner till bl. a. 17-19-åringar och personer med medfödda svåra käkfel som föreslagits.

Enligt uppgift har ytterligare en egendomlighet inträffat sedan reformen genomfördes. Norrbottens läns folktandvård, som är starkt utbyggd, har meddelat försäkringskassan att man nu kan ta in 17-19-åringar i den organiserade vården. I anledning av detta har kassan förklarat att dessa ungdomsgrupper inte längre skall tillhöra försäkringen eftersom de skall få kostnadsfri vård vid folktandvården.

Detta strider uppenbarligen mot skrivningen på s. 64 i propositionen där det klart sägs att Kungl. Maj:t skall besluta när folktandvårdens i övergångsskedet begränsade vårdansvar skall upphöra och att detta bör gälla hela landet på en gång.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr socialministern få rikta följande frågor:

Anser statsrådet

1. att landstingens tillämpning av tandvårdstaxan och försäkringskassornas i en del fall tillämpade återbäring avseende tandvård utförd vid folktandvården i alla delar överensstämmer med riksdagens beslut om allmän tandvårdsförsäkring?

2. att en försäkringskassa i ett enskilt län skall kunna utestänga länets 17–19-åringar från tandvårdsförsäkring?

Denna anhållan bordlades.

§ 23 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 6 angående vissa av internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1973 vid dess femtioåttonde sammanträde fattade beslut.

§ 24 Anmäldes och bordlades motionerna

Nr 1601 av fru *Jacobsson*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:4 med förslag till ny firmalag, m. m.

Nr 1602 av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*

Nr 1603 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 1604 av fru *Jacobsson* och fru *Lindquist*

Nr 1605 av fru *Kristensson m. fl.*

Nr 1606 av herr *Nyquist m. fl.*

Nr 1607 av herr *Westberg* i Ljusdal *m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:20 med förslag till ny lagstiftning om kriminalvård i anstalt m. m.

Nr 1608 av herr *Sellgren m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:25 angående vissa ekonomisk-politiska åtgärder

§ 25 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 59 Herr *Andersson* i Ljung (m) till herr industriministern angående reklamannonseringen för ID-kort:

Anser statsrådet att den reklamannonsering som AB ID-kort genomfört under januari månad fyller rimligt krav på god konsumentupplysning?

Nr 60 Fru *Karlsson* (c) till herr kommunikationsministern angående användningen av stationshus som väntlokaler för busstrafikanter:

Anser statsrådet det vara tillfredsställande att -- utan att kontakt tas med de kommunala myndigheterna -- befintliga stationshus, i samband med att tågen upphör att stanna, stängs och t. o. m. rivs trots att det finns behov av väntlokaler för busstrafikanter?

Nr 21

Torsdagen den
7 februari 1974

Nr 61 Fru *Fredrikson* (c) till herr kommunikationsministern angående en broförbindelse mellan Orust och fastlandet:

När kommer regeringsbesluten från 1949 och 1954 om broförbindelse mellan Svanesund på Orust och Kolhättan på fastlandet att förverkligas?

§ 26 Kammaren åtskildes kl. 16.00.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert